

## POMENOVANIA SIVEJ FARBY V SLOVENČINE V KONTEXTE SLOVANSKÝCH JAZYKOV SUSEDNÝCH AREÁLOV

*Martina ULICNA*

Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovensko  
E-mail: [martina.ulicna@euba.sk](mailto:martina.ulicna@euba.sk)

*Roman KVAPIL*

Ekonomická univerzita v Bratislave, Slovensko  
E-mail: [roman.kvapil@euba.sk](mailto:roman.kvapil@euba.sk)

### NAMES OF GREY COLOUR IN SLOVAK IN THE CONTEXT OF SLAVIC LANGUAGES OF NEIGHBOURING AREAS

*Martina ULICNA*

University of Economics in Bratislava, Slovakia  
E-mail: [martina.ulicna@euba.sk](mailto:martina.ulicna@euba.sk)

*Roman KVAPIL*

University of Economics in Bratislava, Slovakia  
E-mail: [roman.kvapil@euba.sk](mailto:roman.kvapil@euba.sk)

**ABSTRACT:** The study presents linguistic material which, from a diachronic and synchronic point of view, presents the way the Slovak language names the colour grey, and also the figurative meanings that Slovak colour names denoting the colour of ash are able to express in comparison with other Slavic languages of neighbouring areas, i.e. Czech, Polish and Ukrainian. The conclusions presented in the study are based on the results of a comparative and contrastive analysis of linguistic material obtained by excerpting from collections of folklore, a historical dictionary, a dictionary of Slovak dialects, and textual corpora of contemporary Slovak, Czech, Polish, and Ukrainian, coupled with a quantitative characterization of the use of the given colour names in these genetically related languages. The analysed linguistic material is the basis for conclusions concerning the differences in the use of colour names denoting grey colour in the formation of multi-word names in Slavic languages and in the adoption of international terminology in which these names occur. A comparison with Slavic languages whose areas are located in the geographical neighbourhood of Slovak shows that the richness of lexical meaning of words denoting grey colour and their use in multi-word naming of terminological and non-terminological character may be wider in other languages than in Slovak. Compared to other Slavic languages, in Slovak the competition of two adjectives denoting grey colour can be observed not only in the basic meaning, but also in figurative meanings and in multi-word denotations of terminological and phraseological character.

**KEYWORDS:** colour names, comparative study, figurative meaning, corpus linguistics, frequency of occurrence, collocation, terminology, Slavic languages

### 1. Úvod

Napriek neobyčajnej šírke škály farebných odtieňov, ktoré ľudské oko dokáže rozpoznať, množstvo nemotivovaných pomenovaní pre jednotlivé farebné odtiene nie je veľké. Podľa teórie jazykovej reflexie farebného spektra a pomenovaní farieb B. Berlina a P. Kaya (1969) existuje 11 univerzálnych kategórií základných farieb (basic color categories), ktoré zvyčajne majú v jazyku svoje názvy, pričom v niektorých slovanských jazykoch týmto základným kategóriám zodpovedá 12 adjektív (s dvoma pomenovaniami pre modrú farbu). Podľa spomínanej teórie Berlina a Kaya sa ako prvé v jazyku objavujú názvy pre bielu a čiernu farbu, ktoré vyjadrujú opozíciu svetla a tmy a tiež pomenúvajú farby mlieka a snehu alebo farbu uhlia. V ďalších šiestich etapách vývinu jazyka k *bielej* a *čiernej* postupne pribúdajú názvy pre *červenú* farbu, potom nasleduje *zelená* a *modrá* farba, v ďalšej etape *belasá* a *žltá* a ako posledné sa objavujú názvy pre *ružovú*, *hnedú*, *oranžovú*, *fialovú* a *sivú* (Vasilevič, 2005, s. 17). Názvy, ktoré sa dostali do jadra slovnej zásoby pomenúvajúcej farby, musia podľa Kaya a Berlinga spĺňať niekoľko základných kritérií, napr. to nesmú byť odvodené a zložené slová, musia mať vysokú mieru kolokability, ich význam nesmie byť užší než význam iného pomenovania farebného odtieňa (tamže, s. 16). V slovenčine zodpovedajú menovaným ruským

pomenovaniu farieb kolorizmy *biely, čierny, sivý, červený, modrý, belasý, zelený, žltý, oranžový, fialový, ružový a hnedý*.

Identifikácia sivej farby a jej pomenovanie sa podľa teórie Berlina a Kaya v jazyku konštituuje až v poslednej etape tvorby systému názvov základných farieb. Adj. *sivý* v slovenčine, *šedý* v češtine, *szary* v poľštine, *сірий* v ukrajinskom, *серый* v ruskom a *civ* v bulharskom jazyku sú najfrekvencovanejšími reprezentantmi tohto farebného odtieňa. Základný význam adjektív *szary* v poľštine, *сірий* v ukrajinskom jazyku, *civ* v bulharčine a *серый* v ruštine sa vo výkladových slovníkoch často vysvetľuje nielen ako názov pre farbu popola, dymu, ale aj ako prechodný člen opozície *biely – čierny*: napr. v bulharčine *който е с цвят на пепел, получен от смесването на бяла и черна* (talkoven.onlinerechnik.com), v ruštine *цвета пепла, дыма, асфальта, мыши; средний между чёрным и белым* (Большой толковый словарь русского языка, 1998). Podobnú definíciu nájdeme i v hesle adj. *сірий* v ukrajinskom jazyku (колір, середній між білим і чорним; барва попелу; СУМ-11) a adj. *szary* v poľštine (1. będący mieszaniną białego z czarnym, mający kolor powstały z połączenia koloru czarnego z kolorem białym, PWN). Zatiaľ čo definícia významu adj. *серый, сірий*, a *szary* v týchto jazykoch dáva do popredia vzťah tohto adjektíva k achromatickým adjektívam *белый* a *черный*, jeho slovenskom ekvivalent adjektívum *sivý* sa v jazyku definuje ako farebná charakteristika objektu pripomínajúca zafarbenie popola. Reflektovanie farebného spektra v jazyku je v jazykovede populárna téma. V slovenskej lingvistike sa problematike farieb a farebnej škály v monografickom diele *Čo je to farba?* venuje A. Démuth (2005), komparatívneho opisu názvov farieb v slovenčine a v románskych jazykoch v slovenskom jazyku sa zaoberá vo svojej monografii J. Škultéty (1979) a v poslednom období napr. Spišiaková a Mocková (2022). Konceptu farby a pomenovania farebných odtieňov v ruštine je venovaná monografia *Лингвокогнитивные и дискурсивные аспекты современной фразеологии* (Солодилова – Щербина, 2011), ktorá poskytuje komplexný pohľad na problematiku farieb a ich interpretácie v ruskom jazyku, a z komparatívneho hľadiska je opisu sémantickej rozmanitosti lexikálneho významu pomenovaní jednotlivých farieb v ruskom, anglickom a japonskom jazyku venovaná publikácia *Фразеологические единицы с колоративным компонентом как составляющая дискурса повседневности Японии, Великобритании и России* (Завялова, 2011). Z porovnania lexikálneho významu názvov základných farieb v ruštine a slovenčine vyplývajú rozdiely v sémantickej štruktúre týchto pomenovaní v slovenskom a v ruskom jazyku na synchronnej úrovni. Slovenské názvy pre sivú farbu v porovnaní s ruštinou nevyjadrujú niektoré prenesené významy, a slovenský jazyk nemá ekvivalenty k niektorým ruským ustáleným viacslovným pomenovaniám s atribútom pomenúvajúcim sivú farbu (Кузнецова, 2000), napr.:

- priemerný, málo originálny: *серый фильм* – film priemernej umeleckej kvality;
- nevzdelaný, nekultúrny: *серая публика* – nekultúrne publikum, *серый человек* – nevzdelaný, nekultúrny človek;
- s nízkym sociálnym statusom: *серый люд, серая кость*;
- čiastočne protizákonný, nie úplne legálny: *серая зарплата* – nezdanená časť platu, odovzdávaná v hotovosti, *серая сборка, серый телефон* – technika s nelegálnym pôvodom;
- vyrobený z materiálu nižšej kvality: *серый хлеб, серая бумага*.

Podobne sme ekvivalenty k ruským ustáleným slovným spojeniam nenašli ani v ďalších západoslovanských jazykoch, na rozdiel od bulharského jazyka, v ktorom lexikálny význam adj. *civ* vyjadruje aj príznak priemernosti (прен. посредствен, еднообразен, с нищо незабележим). Tieto rozdiely nás vedú k hľadaniu odpovede na otázku historického ukotvenia názvov sivej farby v slovenskom jazyku i v tradičnej kultúre, ktoré môžeme identifikovať v ľudovej slovesnosti reprezentovanej zbierkami textov z 19. storočia. Zároveň nás zaujíma otázka zmien v obsahu a rozsahu lexikálneho významu lexém pomenúvajúcich sivú farbu v slovenskom jazyku z diachrónneho hľadiska. Prostredníctvom analýzy výskytu slovenských adj. *sivý, šedý, šedivý* a *šerý* v historických prameňoch a v slovenskom folklóre sa pokúsime dať odpoveď na otázku, aká bola funkcia týchto adjektív v tradičnom vnímaní farieb v slovenskej kultúre, aké bolo ich preferenčné využitie a ako sa historické preferencie modifikovali v súčasnom jazyku. Predmetom štúdie je okrem diachrónneho opisu aj opis jazykových prostriedkov, ktoré sivú farbu pomenujú v ďalších slovanských jazykoch – predovšetkým v českom, poľskom a ukrajinskom jazyku ako jazykoch geograficky susediacich areálov. Štúdia predkladá výsledky komparatívnej a kontrastívnej analýzy, ktorej sme podrobili jazykové prostriedky

slúžiace nielen na pomenovanie farby popola, ale aj prenesené významy, ktorých nositeľom sú tieto pomenovania, výskyt týchto názvov farieb vo viacslovných pomenovaniach frazeologického a nefrazeologického charakteru.

Štúdia je založená na analýze jazykového materiálu, ktorý sme získali excerptiou zo slovníkov slovenského jazyka – výkladového, synonymického, historického a nárečového slovníka slovenského jazyka, zo zbierok ľudovej slovesnosti z 19. stor.<sup>1</sup>, slovenských ľudových piesní a materiálu korpusov Araneum Slovacum V Maximum a Slovenského národného korpusu. Príklady zo slovanských jazykov, ktoré tvoria porovnávací rámec pre závery týkajúce sa tendencií významu a kolokability lexém pomenujúcich okrem farby popola aj jav obmedzenej prítomnosti svetla a v prenesenom význame i prechodného prvku v opozícii pozitívne – negatívne hodnotenie javu alebo objektu, pochádzajú z výkladových slovníkov českého, poľského a ukrajinského jazyka, z korpusov týchto jazykov na portáli Aranea a z paralelných dvojjazyčných korpusov Slovenského národného korpusu (SNK).

## 2. Charakteristika názvov farby popola v slovenskom jazyku

V súčasnom slovenskom jazyku sa na pomenovanie farby objektu podobnej popolu alebo dymu využívajú tri adjektíva: *sivý*, *šedý*, *šedivý*, ku ktorým sa vo význame tmavý, temný pripája i adj. *šerý*. Na základe porovnania lexikálnych významov jednotlivých kolorizmov, ktoré identifikujú výkladové slovníky slovenského jazyka, vidíme že sa význam skúmaných kolorizmov konštituuje vďaka prítomnosti nasledovných sém:

*sivý*, *šedý*, *šedivý*:

- ktorý má striebrosivú farbu ako svetlý popol
- ktorý má vlasy takejto farby
- ktorý stratil pôvodnú farbu, vyšedivený
- jednotvárny
- nevýrazný

*sivý*, *šedý*, *šedivý*, *šerý*:

- zamračený, tmavý, temný

*šerý*:

- dávny, neznámy, tajomný

Sémantickú špecializáciu a úzku kolokabilitu môžeme v textoch očakávať predovšetkým u málo frekventovaného pomenovania *šerý*. Adj. *šedý* sa hodnotí ako subštandardné synonymum adj. *sivý* a aj sémantická charakteristika tohto adjektíva ukazuje na vysokú mieru synonymie spomínaných pomenovaní. Na kolokačnú konkurenciu adjektív *sivý* a *šedý* upozorňujú slovníky i uvádzaním variantov frazeologizmov a ustálených spojení, napr. *sivá/šedá eminencia* (SSSJ), *šedivá, sivá, šedá každodennosť* (Synonymický slovník slovenského jazyka). Prenesené významy týchto adjektív vyjadrujú stratu farebnosti, málo výrazné zafarbenie alebo nízku intenzitu inej významnej vlastnosti javu či objektu a metaforicky sa nedostatok farby alebo svetla stáva vyjadrením jednotvárnosti, nevýraznosti. Vybraté kolokácie, ktorých frekvenciu sme porovnali v nasledujúcej tabuľke (Tab. 1), ukazujú výskyt adjektív *sivý*, *šedý*, *šedivý* a *šerý* v konkrétnom význame farby ľudských vlasov (a), nedostatku slnečného svitu (b – d), jednotvárnosti (e – f) a nevýraznosti (g).

**Tabuľka 1. Frekvencia vybraných kolokácií s adj. *sivý*, *šedý*, *šedivý* a *šerý* v korpuse Araneum Slovacum VI Maximum Beta**

	sivý	šedý	šedivý	šerý
a) vlas	1380	214	2905	–
b) deň	189	113	97	3
c) ráno	32	19	26	3
d) nebo	58	24	13	3
e) život	24	28	28	–
f) každodennosť	14	17	18	–
g) priemernosť	7	23	15	–

<sup>1</sup> zdroje: slovenské ľudové rozprávky (Dobšinský, 1972a, 1972b), príslovia, porekadlá, pranostiky (Záturský, 2005), ľudové piesne (Galko, 1970)

Rozdielnou frekvenciou výskytu analyzovaných adjektív v kolokáciách sa do istej miery potvrdzuje ich špecializácia. Najčastejšie použitie adj. *sivý* v porovnaní s adj. *šedý* a *šedivý* sa sústreďuje na význam zamračený, temný (so substantívami *deň, ráno, nebo*). V pomenovaní straty pigmentu vlasov dominuje adj. *šedivý*, ktorý spolu s adj. *šedý* preberá iniciatívu v prenesenom význame jednotvárnosť, priemernosť. Adj. *šerý* sa vyskytuje v kolokáciách korpusu Araneum Slovacum vo svojom základnom význame tmavý, temný. V textoch korpusu Araneum Slovacum sa tiež potvrdzuje životaschopnosť preneseného významu dávny, neznámy, napr. v ustálených pomenovaniach *šerý dávnovek, šerá minulosť*, aj keď má výskyt adj. *šerý* v súčasnom slovenskom jazyku veľmi nízku frekvenciu. Podľa HSSJ bolo adj. *šerý* v písomných pamiatkach zo 17. stor. aj pomenovaním tmavosivého, popolavého farebného odtieňa. Výskyt troch rôznych pomenovaní sivej farby v rovnakom kontexte s významom nedostatku slnečného svitu (b – d), jednotvárnosti (f) alebo nevýraznosti (g) svedčí o nevýraznej špecializácii jednotlivých kolorizmov na konkrétne kolokácie.

Ak sa sústreďíme na detaily vzájomnej synonymie adjektív *sivý* a *šedý*, terminologické a neutrálne viacslovné pomenovania obsahujúce adj. *šedý*, napr. termíny *šedý zákal, šedá liatina* ale aj frazeologizmy, napr. *šedá eminencia, šedá myš*, majú v spisovnom jazyku tiež podobu s adj. *sivý*: *sivý zákal, sivá liatina, sivá eminencia* (napr. v najnovšom SSSJ z r. 2006: *sivá/šedá eminencia* osoba stojaca v úzadí, majúca však v skutočnosti veľký vplyv, veľkú moc). S kolorizmami *šedý, šedivý* a aj *sivý* sa stretávame aj v českom jazyku, pričom základným pomenovaním farby v češtine je *šedý* a adj. *sivý* je vnímané ako knižné. Odtiaľ zrejme vyplýva aj náklonnosť slovenského jazyka prijať duplicitu farebného komponentu vo viacslovných pomenovaniach tvorených pomocou adj. *sivý* i *šedý*, napr. *sivá/šedá myš, sivá/šedá eminencia, sivé/šedé ráno, šedivý/šedý stereotyp* a pod. Stabilnú pozíciu adj. *šedý* v systéme slovenských kolorizmov podporuje aj prítomnosť adj. *všedný* v jazyku a používanie verba *šednúť – zošednúť* v slovenčine. K vysvetleniu dynamiky vzťahu adjektív *sivý* a *šedý* v spisovnom slovenskom jazyku prispieva porovnanie hesiel týchto kolorizmov v Slovníku slovenského jazyka z r. 1959 – 1968. Zatiaľ čo v novších výkladových slovníkoch (Krátky slovník slovenského jazyka 2003) sa adj. *šedý* hodnotí ako subštandardné, starší výkladový slovník túto lexému hodnotí skôr ako knižnú a vyskytujúcu sa v terminológii:

- *šedý* (Slovník slovenského jazyka z r. 1959 – 1968)

1. majúci farbu ako popol, prach, sivý: *šedý klobúk, šedá hmla, šede nebo*
2. kniž. šedivý: *šedý vlas*
3. kniž. jednotvárný, monotónny; nevýrazný: *šedá historka, šedý verš*
4. v odborných názvoch bližšie určuje druh: *lek. šedý zákal, hut. šedá liatina;*

- *sivý* (Slovník slovenského jazyka z r. 1959 – 1968)

majúci popolavú, šedú, šedivú farbu, popolavý, šedý, šedivý: *sivý holub, sivé vlasy, sivé oči, odb. sivá hmota (mozgová).*

Potvrdenie výskytu adj. *šedý* popri *sivý* v terminologických viacslovných pomenovaniach a vo význame farby popola a jeho hodnotenie ako neutrálnej až knižnej lexémy vysvetľuje variantnosť terminologických pomenovaní s adj. *sivý* a *šedý* i v súčasnom jazyku. Okrajovo sa v slovenských textoch môžeme stretnúť i s prípadom, že adj. *sivý* a *šedý* sa vyskytujú v jednom kontexte ako pomenovanie dvoch rôznych odtieňov sivej farby. Prítomnosť lexémy *šedý* v historických slovenských textoch zo 17. stor. dokumentuje aj *Historický slovník slovenského jazyka* (HSSJ, pozri Tab. 3), nemožno ju teda považovať za cudzorodý prvok v slovenskej slovnej zásobe. V súčasnom spisovnom jazyku sa však preferuje výber neutrálneho synonyma *sivý*. Distribúcia, ktorá pre význam a distribúciu pomenovaní sivej farby vyplýva z hesiel týchto adjektív vo výkladových slovníkoch, korešponduje s materiálmi korpusu slovenského jazyka. Prehľad najčastejších kolokácií adj. *sivý, šedý* a *šedivý* (Tab. 2) v textoch korpusu Araneum Slovacum VI potvrdzuje, že sa v súčasnom slovenskom jazyku adj. *šedivý* využíva prevažne na pomenovanie farby vlasov, fúzov a brady ľudí či srsti zvierat svojou farbou pripomínajúcou popol, ako význam tohto adjektíva definujú výkladové slovníky. V prenesenom význame sa vyskytol medzi dvadsiatimi najfrekvencovanejšími kolokáciami adj. *šedivý* význam jednotvárný (*šedivá každodennosť*) alebo nevýrazný (*šedivá myš, šedivý priemer*). Kolokácie adjektív *sivý* a *šedý* potvrdzujú konkurenciu týchto adjektív vo viacslovných pomenovaniach terminologického i neterminologického charakteru, pričom sa, paradoxne, v materiáloch slovenského korpusu častejšie vyskytovali v termínoch a frazeologizmoch adj. *šedý*: *sivý/šedý zákal, sivá/šedá eminencia, sivá/šedá kôra, sivá/šedá myš, sivá/šedá liatina sivá/šedá hmota* ale *Sivý vrch* (miestny názov) – *šedá myška, šedá*

*zóna, šedá ekonomika, šedý priemer, šedá masa.* Ako vyplýva z Tab. 2, v súčasnosti je sivá farba pomenovaná adj. *sivý* alebo *šedý* v prenesenom význame symbolom nevýraznosti, jednotvárnosti, priemernosti, napr. *Ten čas sa mi zľial do jednej šedej masy.* (Araneum Slovacum VI Maximum Beta). Priemernosť, ktorá sa vyjadruje pomenovaním obsahujúcim adj. *sivý* alebo *šedý*, má v súčasnom jazyku výraznú negatívnu konotáciu, ako vidno i z príkladov korpusu Araneum Slovacum: *Ste silná individualita, alebo patríte k sivým masám? Nechceme byť predsa len beztvorou šedou masou!* Sémantická štruktúra adj. *šerý* tento význam neobsahuje, kolokácie s týmto pomenovaním farby však potvrdzujú významový prienik s adj. *sivý* a *šedý* v prítomnosti rovnakej sémy tmavý, neosvetlený (*šerá chodba, šerá miestnosť* a pod.) v ich lexikálnych významoch.

**Tabuľka 2. Najčastejšie kolokácie s adj. *sivý*, *šedý*, *šedivý* a *šerý* v súčasnom slovenskom jazyku podľa korpusu Araneum Slovacum VI Maximum Beta**

	<i>sivý</i>	<i>šedý</i>	<i>šedivý</i>	<i>šerý</i>
1.	<i>zákal</i>	<i>zákal</i>	vlas/vlások	<i>dávnovek</i>
2.	<i>myška/myš</i>	<i>eminencia</i>	brada/briadka	troska
3.	brada	<i>kôra</i>	fúz	<i>hliadka</i> (názov lit. diela – z češtiny)
4.	<i>liatina</i>	<i>myška</i>	starec/starček	chodba
5.	<i>eminencia</i>	farba	chlípok/chlp	svetlo
6.	odtieň	<i>liatina</i>	hniloba	miestnosť
7.	<i>vrch</i> (miestny názov)	odtieň	mrak	les
8.	<i>polystyrén</i>	metalíza	<i>každodennosť</i>	<i>minulosť</i>
9.	melír	<i>zóna</i>	deduško	noc
10.	holub	<i>ekonomika</i>	<i>myška</i>	izba
11.	mikina	prevedenie	preliv	miesto
12.	mrak	<i>priemer</i>	<i>priemernosť</i>	prostredie
13.	<i>hmota</i>	<i>hmota</i>	strnisko	
14.	oblek	oblek	odtieň	
15.	<i>kôra</i>	<i>myš</i>	pramienok	

### 2.1. Pomenovania sivej farby v historickej slovenčine a v ľudovej slovesnosti

Okrem spisovných pomenovaní *sivý*, *šedivý* a substandardného adj. *šedý*, sa v slovenčine stretávame aj s adjektívami *burý*, *šarý*. Ako uvádzajú výkladové slovníky slovenčiny, majú charakter nárečových alebo regionálnych lexém. Podľa materiálov HSSJ niektoré z nich nájdeme i v slovenských historických dokumentoch (pozri Tab. 3).

Lexikálny význam všetkých nižšie uvedených lexém v historických textoch sa sústreďuje na pomenovanie farby podobnej popolu alebo farby srsti, u človeka straty farby vlasov či brady v starobe. Prenesený význam sa týka len kauzality *sivé vlasy* – *staroba* a v HSSJ sa vyskytlo i ustálené oslovenie *sivá holubička*, s ktorým sa môžeme stretnúť vo folklóre, rovnako ako s variantom *sivý holúbok/holúbok môj sivý*.

### Tabuľka 3. Pomenovania sivej farby v slovenských nárečiach a v historických prameňoch

<p><b>Slovník slovenských nárečí</b>  <b>burý</b> popolavý, tmavosivý: <i>bure zajace; bura ovca; burá mačka</i>  <b>buravý</b> majúci sivastú, popolavú farbu, sivastý: <i>buravuo (súkno)</i>  <b>popolavý</b> i <b>popolatý</b> majúci sivú farbu, svetlosivý: <i>popolavi oblek, popolavi kabad; popelate kurečki; popeuavi moch</i></p>
<p><b>Historický slovník slovenského jazyka</b>  <b>burý</b> – tmavosivý: <i>bure owocze</i> (1763); <i>tve bure očka</i> (18. st.)  <b>popolavý</b> – sivý ako popol: <i>popolaweg ffarwi ssaty nosyla</i> (1768)  <b>sivý</b> – majúci poplavú, šedivú farbu: <i>dwa walachy sywye</i> (1621); <i>kabath siwy; počerna newesta siwima očima</i> (1786); <i>czlowek, siwe wlaszy magici</i> (1789) šedivé; pren. <i>siva holubička</i> (1791) o milej žene  <b>šarý</b> – sivý: <i>w ssatach ssarich</i> (1670)</p>

<b>šedivý</b> – kt. má popolavú, dymovú farbu, sivý; kt. má vlasy takejto farby: <i>na swu sediwu hlavu</i> (1592 – 1600); staroba: <i>v meg šediveg starosti</i> (1675); <i>ssediwi wek</i> (1764); <i>až do ssediwosti nagdess múdrost</i> (1757) <b>šedý</b> – popolavý, sivý: <i>sseda sukne</i> (1656); <i>krawa szeda</i> (1663) <b>šerý</b> tmavosivý, tmavý, temný; popolavý: <i>glausus: sery, namodry</i> (1771)
<b>Slovár Slovenskí Česko-Lat'insko-Nemecko-Uherskí</b> Antona Bernoláka z r. 1825 <i>siwí, siwi koň, Siwko, Sivák, siwooki</i> <b>šerí</b> (pritmawí, prijasní), subst. Šero

Zatiaľ čo iné názvy farieb vyjadrujú aj symbolické významy, ktoré sa uplatňujú i vo folklóre – napr. biela ako farba ako symbol čistoty, večnej duše i smrti alebo čierna ako farba smútku, zakliatia – sivá farba a jej pomenovania slúžia v slovenskej ľudovej slovesnosti len na vonkajšiu charakteristiku objektov a ľudí. V kolokáciách v textoch slovenskej ľudovej slovesnosti vidíme, že význam adj. *sivý* sémanticky pokrýva pomenovanie farby objektu (vrátane srsti či peria zvierat – *sivé oči, sivý kôň, Sivko*) a tiež zošedivenie ako dôsledok staroby, adj. *šedivý* sa špecializuje na význam straty farby vlasov a staroby. S kolorizmom. *burý* sme sa stretli len v pomenovaní koňa *Burík*.

V historickom slovenskom jazyku, v slovenských nárečiach (heslá HSSJ a SSN) a v ľudovej slovesnej tvorbe sa okrem priameho významu farby popola najčastejšie stretávame s využitím adj. *sivý* a *šedivý* ako atribútom staroby, pričom rovnaký príznak vyjadruje i adj. *biely*, napr. *brada púšťala sa mu biela ako sneh* (v rozprávkach Dobšinského). V textoch slovenských rozprávok, prísloví, porekadiel, pranostiek a slovenských ľudových piesní sa tiež vyskytujú paralely medzi použitím adj. *sivý* a *biely*: napr. prirovnanie *šedivý ako (kvitnúca) jabloň*, alebo dva varianty pranostiky *Sv. Martin chodí na sivkovi. – Sv. Martin chodí na bielom koni.* (Záturecký, 2005), ktoré dokumentujú vnímanie sivej farby ako príznaku vyšedivenia, straty zafarbenia a preto bližkej bielej farbe, nie čiernej. V materiáloch synchronných a diachrónnych slovníkov sme sa nestretli s frazeologizmami, v ktorých by boli pomenovania sivej farby v interakcii s inými kolorizmami. V analyzovaných textoch z 19. storočia sa farebné porovnanie *čierny – sivý* vyskytlo len v porekadle zo zbierky Zátureckého: *Čierne oči panské, ale sú cigánske, a moje sú sivé, ale spravodlivé.* Čierna farba očí je v porekadle hodnotená ako príťažlivá, pekná aj v textoch ľudových piesní, čo je základom protikladu *čierny – sivý* aj v tomto frazeologizme.

V ľudovej slovesnosti sa pochmúrnosť, temnota a nedostatok svetla vyjadrujú pomocou adj. *čierny – čierna noc, čierny les, čierne nebo*, čo korešponduje i s teóriou základných farieb, podľa ktorej práve pomenovanie nedostatku svetla sa stalo základom významu adj. *čierny*. Adj. *sivý* vznikol podľa tejto teórie oveľa neskôr než opozícia *čierny – biely* a ako vyplýva z excerpovaných materiálov, jeho použitie v slovenskej ľudovej slovesnosti sa sústredilo na farbu objektov, očí, srsti zvierat a na sivú farbu vlasov.

**Tabuľka 4. Pomenovania sivej farby v zbierkach ľudových rozprávok P. Dobšinského, zbierke prísloví, porekadiel a pranostiek P. A. Zátureckého a zbierke ľudových piesní L. Galka.**

<b>sivý</b>	
Čierne oči panské, ale sú cigánske, a moje sú sivé, ale spravodlivé. Sv. Martin chodí na sivkovi.	Záturecký
sivý stavec brada dlhá, sivá pár sivých vlásokov ťahalo sa jej až dolu po zemi ako biele, za kľbkom vytiahnuté nitky	Dobšinský
sivé oči sivé volčatá sivá holubička	Galko
<b>šedivý</b>	
Šedivý ako jabloň. Šedivý ako holub. Šedivie od pysku ako pes. Šedivie od uší ako somár.	Záturecký

Dobry človek šedivie a šelma plešivie. Každá šelma od pysku šedivie.	
šedivý človek/starec starý človek so šedivou bradou až do pása brada šedivá, brady a fúzy šedivé, šediví starci šedivá staroba (doháňala niekoho) šedivý ako holub Sivoň (meno koňa)	Dobšinský
<b>burý</b>	
kôň Burík	Dobšinský

## 2.2 Pomenovania sivej farby v slovanských jazykoch susedných areálov

Ak porovnáme jazyky slovanských národov žijúcich v geografickom susedstve Slovákov, vidíme, že v najfrekvencovanejších významoch alebo pomenovaniach sa najčastejšie využíva dvojica adjektív: v češtine *šedý* a *šedivý*, v poľštine *szary* a *sivy*, v ukr. *cipuï* a *cubuï* (pozri Tab. 5).

V kontexte slovanských jazykov susedných areálov vidíme, že vysoká frekvencia adj. *šedý* v slovenčine je podporovaná jeho centrálnym postavením v českom jazyku. Zároveň si adjektíva *šedý* a *šedivý* (*šedivý/šedý život*) v spisovnom českom jazyku podľa SSJČ konkurujú a vykazujú vysokú mieru synonymie. Na rozdiel od slovenčiny sú podľa výkladového slovníka českého jazyka vo význame neznáme, tajomný synonymné aj kolorizmy *šerý* a *šedý*. Adj. *sivý* sa v češtine tiež vyskytuje, nejde však o lexému z jadra slovnej zásoby, ale o knižné slovo.

**Tabuľka 5. Názvy sivej farby vo viacslovných pomenovaniach v slovanských jazykoch susediacich areálov**

jazyk	vlasý, srst'	nezaujímavý nudný jednotvárny	zamračený, pošmurný	viacslovné pomenovania
slovenský jazyk	<i>sivé/šedivé</i> vlasý	<i>sivý</i> život	<i>sivý/šedý</i> deň	<i>sivá/šedá</i> eminencia <i>sivá</i> myš/myška <i>sivá/šedá</i> hmota mozgu <i>sivý/šedý</i> zákal <i>sivá/šedá</i> zóna
český jazyk	<i>šedivá</i> srst <i>šedivé</i> vlasý	<i>šedivý/šedý</i> život	<i>šedý</i> deň	<i>šedá</i> eminence <i>šedá</i> myš <i>šedý</i> zákal <i>šedá</i> hmota mozgová <i>šedá</i> zóna
poľský jazyk	<i>sivy</i> koń <i>sivy</i> dziadek <i>sive</i> włosy	<i>szare</i> życie	<i>szary</i> dzień	<i>szara</i> eminencja <i>szara</i> mysz/myszka <i>istota szara</i> <i>szara</i> strefa/sfera
ukrajinský jazyk	<i>cipi</i> вовки <i>civui</i> кiнь <i>cive</i> волосся	<i>cipe</i> життя	<i>civui</i> день <i>cipa</i> погода	<i>cipiui</i> кардинал <i>cipa</i> мишка <i>cipa</i> речовина мозку <i>cipa</i> зона

Paralelu s poľským a tiež ukrajinským jazykom predstavuje adj. *burý* v slovenských dialektoch. Ide o nárečové adjektíva *burý* a *buravý*, ktoré pomenúvajú tmavosivý farebný odtieň a ktoré sa vyskytujú v stredoslovenskom a východoslovenskom regióne (napr. *bure zajace*, *bura ovca*; *buravá mačka*, *buravuo súkno*). Adj. *burý* v rovnakom význame je podľa HSSJ doložený i v historickej slovenčine 18. stor. (*bure owocze*, *tve bure očka*).

Ako vidno z porovnania nižšie (Tab. 6), jazyky národov žijúcich v susedných areáloch môžu mať názov pre sivohnedý odtieň, napr. v pomenovaní farby srsti medveďa alebo uhlia, alebo pre tento odtieň nemajú pomenovanie. Adj. *бурый* (ukr.) a *brunatny*, *bury* (poľ.) pomenúvajú farby, ktoré sú

vo výkladových slovníkoch definované ako sivohnedé (hnedosivé), alebo tiež sivočervené či hnedočervené. Čeština a slovenčina pre tieto odtiene nemajú lexému.

Nárečové adj. *šaryj* vo východoslovenskom regióne tiež korešponduje s adj. *szary* v poľštine.

**Tabuľka 6. Pomenovania sivohnedej alebo tmavosivej farby v slovanských jazykoch susedných areálov**

poľský jazyk	<b>brunatny</b> 1. tmavohnedý so sivým alebo červenkastým nádychom; <i>niedzwiadź brunatny, węgiel brunatny</i> 2. hitlerovský <b>bury</b> tmavosivý s hnedým nádychom; <i>kot bury, buroziem</i>
ukrajinský jazyk	<b>бурий</b> tmavohnedý so sivým alebo červenkastým odtieňom; <i>бурий ведмідь, буре вугілля</i>
slovenský jazyk	nemá zodpovedajúcu lexému – <i>medveď hnedý, hnedé uhlie</i>
český jazyk	nemá zodpovedajúcu lexému – <i>hnědý medvěd, hnědé uhlí</i>

Na rozdiel od súčasnej slovenčiny, v ktorej sú sémy konštituujuce prenesené významy prítomné v lexikálnom význame viacerých kolorizmov (*sivý, šedý a šedivý, šeryj*), sa v susednom ukrajinskom jazyku tieto prenesené významy sústreďujú na adj. *сирій*. Frazeologizmy s adj. *сивий* a *сидий* obrazne pomenúvajú starého človeka a starobu prostredníctvom šedin alebo životnú skúsenosť späť s vyšším vekom. Výnimkou je *сива давнина*, slov. *šerá minulosť* s kolorizmom *сивий* (Tab. 7).

**Tabuľka 7. Pomenovania sivej farby v ukrajinskom jazyku**

сірий	farba medzi bielou a čiernou, farba popola	<i>руїни сирі, сіра спідниця</i>
	bledý, s pleťou tejto farby (o tvári a človeku s takouto tvárou)	
	so srst'ou farby popola (o zvieratách)	<i>сирі вовки</i>
	so šedinami (o vlasoch)	
	tlmený, matný	<i>ранкове сире світло</i>
	bezfarebný, jednofarebný	<i>сірий степ</i>
	zamračенý, pochmúrny (o počasí, ráne, dni a pod.)	<i>сіра погода, сирій осінній ранок</i>
	nevýrazný, bez výrazu; bez tváre	<i>сіра, ординарна людина</i>
	pozbavený novosti, monotónny	<i>сіре животіння</i>
	obsahovo chudobný (o umeleckom diele, prednáške atď.), nedostatočne expresívny, živý, originálny	<i>сіра, штампована мова</i>
	zast. patriaci k neprivilegovanej triede; prostý	<i>тисяча сиріх гречкосіїв</i>
	nevzdelaný, nekultúrny	<i>сірий мужик</i>
	<i>Сіра речовина мозку</i> <i>Сіра свита</i> – а) odev z hrubého sivého plátna; oblečenie chudobných ľudí; б) ( <i>зневажл.</i> ) chudobný roľník v predrevolučnom Rusku; <i>Сіре сукно</i> – surová, hrubá, nebielená tkanina používaná na výrobu vrchného oblečenia; <i>Сирій папір</i> – papier nízkej kvality	
сивий	ktorý stratil farbu, stal sa bielym, strieborným (o vlasoch)	<i>сиве волосся</i>
	so sivobielym, tmavosivým a pod. sfarbením srsti alebo peria (zvierat), kone alebo voly sivej farby	<i>сивий цан</i>
	<i>сива давнина</i> – staroveký, veľmi dávny vek, starovek <i>Дожити до сивого волосу/ До сивої коси</i>	

	<i>Сива борода</i> , žart. <i>Сивий оселедець</i> , zast. – starý človek, múdry, so životnými skúsenosťami <i>Сивий, як голуб (голубка)</i> – úplne, celkom šedivý	
сідий	zriedkavo, rovnaký ako сивий	<i>кудрі батькові сідії, сідий туман</i>
	<i>До сідю-коси</i> – do staroby <i>Сідий, як лунь</i> – veľmi šedivý (o človeku)	

Zásadný rozdiel medzi slovenským jazykom a východoslovanskými jazykmi je historicky doložené metaforické spojenie sivej farby s nižšou kvalitou tovaru (*сіре сукно, сірий панір*), obsahovo chudobnými umeleckými dielami (*сірий, художньо слабкий твір*) a predovšetkým s nekultúrnosťou a nízkou vzdelanostnou úrovňou človeka (*сірий колектив*). Použitie adj. *серый* v tomto význame zachytáva aj výkladový slovník ruského jazyka V. I. Daľa (1. vydanie 1863 – 1866), ktorý je opisom národného jazyka polovice 19. storočia a ktorý uvádza i tieto slovné spojenia s adj. *серый*:

- *серая бумага*, грязного цвета, самая простая, низкой руки;
- *серые нитки*, суровые, небеленые;
- *серый чугун*, нехрупкий, мягкий;
- *серый хлеб*, астрах. вообще рожь, греча и овес;
- *серое мыло*, простой разбор;
- *серый мужичек, серяк, серячек*, простой, грубый, рабочий, черный, лапотник.

V slovenskom jazyku sa sivá farba neasociuje s priemernosťou, ale skôr s nevýraznosťou, masovosťou a kolorizmy na jej pomenovanie vyjadrujú nedostatok farebnosti a prenesenie individuality (*sivá/šedá masa*), nie nedostatok vzdelania či kultúrnej úrovne ľudí.

### 2.3 Škála čiernej, sivej a bielej farby v slovenskej terminológii

V medzinárodnej ekonomickej, právnej a politickej terminológii sa ustálili odborné pomenovania, v ktorých sa prostredníctvom škály achromatických názvov farieb *biely – sivý – čierny* prezentuje miera legálnosti procesov v ekonomike a v medzinárodných vzťahoch. V týchto medzinárodných termínoch, ktoré prevzala i slovenčina, sa uplatňujú tri achromatické pomenovania v prenesenom význame: adj. *biely* sa asociuje s pozitívnym variantom, adj. *čierny* s jeho opozíciou, teda s negatívnym, záporným, zlým pólom a adj. *sivý* s pozíciou medzi týmito dvoma pólmi.

Využitie všetkých troch prvkov tejto achromatickej škály je v slovenčine výnimočné – vyskytujú sa napr. v ekonomickej teórii, v ktorej sa udomácnili termíny *biely – sivý – čierny rytier/jazdec* (porovnaj Kožaríková, 2012), pričom *biely rytier/jazdec* je jednotlivec alebo spoločnosť, ktorý chce ovládnuť inú spoločnosť za spravodlivú protihodnotu, a *sivý rytier/jazdec (grey knight)* dáva ponuku konkurenčnú voči *bielemu rytierovi/jazdcovi*. Naproti tomu *čierny rytier/jazdec* pomenúva spoločnosť, ktorá chce firmu prevziať nepriateľským alebo neférovým spôsobom. V ekonomickej terminológii a v jazyku publicistiky sa ďalej okrem *čiernej ekonomiky*, založenej na nelegálnej ekonomickej činnosti, stretávame s termínmi *sivá ekonomika*. V slovenčine sa teda môžeme stretnúť s adj. *čierny (tieňový, nelegálny)* a *sivý/šedý* (čiastočne legálny, alebo ), tretí z prvkov (*\*biela ekonomika*) vo význame legálny sa nevyskytuje. Ako vidno i v Tab. 2., v textoch korpusu Araneum Slovacum sa vyskytujú varianty s oboma pomenovaniami – *sivý* i *šedý*, frekvenciou výskytu je jednoznačne prevládajúcim variantom *šedá ekonomika* (1117 výskytov) oproti *sivej ekonomike* (418 výskytov v korpuse Araneum Slovacum VI). V porovnaní s ruským jazykom, v ktorom sa prenesený význam adj. *серый* – čiastočne protizákonný, nie úplne legálny – využíva v širšom kontexte, v slovenčine sú frekventované predovšetkým ustálené spojenia *sivá/šedá ekonomika, sivá/šedá zóna, sivý/šedý trh*.

Vzhľadom na charakter príkladov s výskytom trojčlennej škály *biely – sivý – čierny* v medzinárodnej terminológii napr. v ekonómii adj. *sivý* zaujalo miesto tranzitívneho člena tejto škály. V tejto súčasnej terminológii sa sivá farba a adj. *sivý* a *šedý* vnímajú ako bližšie negatívnemu pólu protikladu, teda terminologickým spojeniam s kolorizmom *čierny*, napr. *sivá/šedá zóna, sivý trh*. V jazyku ľudovej slovesnosti sme, naopak, konštatovali blízkosť vnímania sivej a bielej farby, predovšetkým vo význame šedin, ktorá sa premietla i do jazyka frazeologizmov (*sivý ako jabloň*).

Vo viacslovnom termíne *sivá/šedá zóna* je moment tranzitívnosti (napr. medzi tým čo je a nie je legálne, oficiálne, správne), blízkosti dôležitej hraničnej línie výrazný v priestorovom i v prenesenom význame. Napr. v geopolitike môže ísť o región na pomedzí, napr. na hranici štátov s rôznym spoločenským zriadením a pod.: *sivá zóna na hraniciach*; zatiaľ čo v exaktných vedách môže pomenúvať hodnotu konkrétnej veličiny blízku diagnosticky dôležitej hranici (*sivá zóna rizikovosti*). Z hľadiska frekvencie je aj v tomto prípade častejší variant s adj. *šedý* (1102 výskytov v korpuse Araneum) oproti variantu s adj. *sivý* (321 výskytov). Podobne v ekonomickom slovníku existuje okrem termínu *čierny trh* (nelegálny) aj *šedý/sivý trh* ako obchod s legálnym tovarom, ale prostredníctvom neautorizovaných distribučných kanálov, ktoré nekorešponujú s dohodou s výrobcom.

### 3. Záver

V súčasnom slovenskom jazyku je sivá farba pomenovaná pomocou adj. *sivý*, *šedý* a *šedivý*. V historickej slovenčine je v tomto význame zaznamenané i adj. *šeryý*, ktoré v súčasnom jazyku vyjadruje predovšetkým význam tmavý, temný alebo tajomný. Príznačky neurčitost' a nevýraznosť sa uplatňujú v prenesených významoch všetkých spomenutých adjektív. Neskoré konštituovanie prenesených významov lexém pomenúvajúcich farbu pripomínajúcu popol alebo dym a stotožnenie protikladu farebný (pestrý, sýtofarebný) – vyšedivený, málo farebný v priamom lexikálnom význame aj v opozícii preneseného významu jasný, zreteľný – nevýrazný, neurčitý vytvorilo podmienky na zblížovanie významu a rast konkurencie medzi týmito lexémami. Adjektíva pomenúvajúce sivú farbu *sivý* a *šedý* dopĺňajú opozíciu *biely – čierny* vo význame farby, intenzity svetla, ale aj v prenesenom význame legálneho a nelegálneho. Príklady z jazykovej praxe ukazujú, že zatiaľ čo napr. v ruskom jazyku môže ísť o reálne jestvujúcu opozíciu *biely – čierny*, v slovenčine sa asymetricky využíva len negatívny pól, vyjadrený pomocou adj. *čierny*. Slovenské adj. *čierny* tiež vyjadruje sémantický príznak nelegálny (*čierny trh*) a variant čiastočne legálny sa obrazne pomenúva pomocou adj. *sivý* alebo *šedý*. Slovenské adj. *biely* sa v ustálených slovných spojeniach s významom dobrý, pozitívny vyskytujú zriedkavo, napr. *biela mágia*, *biely zoznam*, *biela lož* (posledné dve z angl. *white list*, *white lie*).

Na úrovni slovnej zásoby sa v národnom jazyku uplatňuje i vplyv susedných jazykov a to predovšetkým v dialektoch areálov s priamym medzijazykovým kontaktom zachovaním adj. *burý* a *šarý* v stredoslovenských alebo východoslovenských nárečiach. Preferencia adj. *šedý* v systéme pomenovaní sivej farby v súčasnom slovenskom jazyku je podporovaná aj kontaktmi slovenského a českého jazyka predovšetkým v období spoločnej česko-slovenskej republiky a popularitou českej beletrie vrátane prekladových textov na Slovensku, čo vidno napr. v umiestnení názvu prekladu románu *Сумеречный дозор – Šerá hlídka* S. Lukjanenka medzi najčastejšími kolokáciami adj. *šedý*. V slovenčine sa stretávame s konkurenciou adjektív *sivý* a *šedý* nielen v základnom význame, ale aj v prenesených významoch a vo viacslovných pomenovaniach. Vzhľadom na periférnu pozíciu adjektív *sivý* a *šedý* v systéme názvov farieb je prekvapujúce, že si v jazyku konkurujú dve pomenovania s rovnakým významom vo viacslovných pomenovaniach terminologického i frazeologického charakteru. Z porovnania sémantického potenciálu adjektív *sivý* a *šedý* v diachrónnom kontexte vyplýva, že zatiaľ čo adj. *šedý* v poslednom období opúšťa spisovný jazyk a stáva sa substandardnou lexémou, sémantický rozsah významu adj. *sivý* sa rozširuje a toto adjektívum je v súčasnom jazyku schopné pomenovať nielen farebný odtieň, ale aj najviac prenesených významov zo sledovaných kolorizmov *sivý*, *šedý*, *šedivý* a *šeryý*. Sémantická charakteristika lexém pomenúvajúcich sivú farbu je v priamom význame podobná vo všetkých slovanských jazykoch susedných areálov, ktoré sme zahrnuli do porovnania. Ak sa však sústredíme na sémantický potenciál prenesených významov analyzovaných adjektív, východoslovanské jazyky v synchrónnom a aj v historickom kontexte využívajú potenciál pomenovaní sivej farby v širšom rozsahu ako západoslovanské jazyky a to v zmysle bohatosti kolokácií, prenesených významov a využitia v ustálených spojeniach frazeologického i nefrazeologického charakteru. V súčasnej slovenčine sa v historických textoch a v ľudovej slovesnosti nepotvrdila prítomnosť niektorých prenesených významov, ktoré sa vyskytujú v ukrajinskom a ruskom jazyku a sú potvrdené aj v historickej ruštine.

## BIBLIOGRAFIA:

- Василевич, А. П., Кузнецова С. Н., Мищенко С. С. (2007)** Цвет и названия цвета в русском языке. Москва: КомКнига, 216 с. <<http://www.philology.ru/linguistics1/vasilevich-07.html>> (*Vasilevič, A. P., Kuznecova, S. N., Miščenko S. S. Cvet i nazvanija cveta v ruskom jazyke. Moskva: KomKniga, 216 s.*)
- Завялова, Н. А. (2011)** Фразеологические единицы с колоративным компонентом как составляющая дискурса повседневности Японии, Великобритании и России. Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 318 с. (*Zavjalova, N. A. Frazеologičeskie jedinicy s kolorativnym komponentom kak sostavl'ajuščaja diskursa povsednevnosti Japonii, Velikobritanii i Rossii. Jekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 318 s.*)
- Кузнецова, С. А. (2000)** Большой толковый словарь русского языка. Санкт Петербург: Норунт. (*Kuznecova, S. A. Boľšoj tolkovyj slovar ruskogo jazyka. Sankt Peterburg: Norunt, 2000.*)
- Солодилова, И. А., Щербина, В. Е. (2011)** Лингвокогнитивные и дискурсивные аспекты современной фразеологии. Оренбург: ИРК ГОУ ОГУ. 377 с. (*Solodilova, I. A, Ščerbina V. E. Lingvokognitivnye i diskursivnye aspekty sovremennoj frazeologii. Orenburg: IRK GOU OGU. 377 s.*)
- СУМ-11** *Словник української мови. Одинадцятитомний академічний тлумачний словник* <<http://sum.in.ua>> (2023-10-05) (*Slovník ukrajinskoj movy. Odinadcjatytomnyj akademičnyj tumačnyj slovník* <<http://sum.in.ua>>)
- ARANEA** Web Corpora. Corpora & Corpus Linguistics Portal. <<http://aranea.juls.savba.sk/>> (2023-11-11)
- Berlin, B., Kay, P. (1969)** Basic Color Terms: Their Universality and Evolution. Berkeley, CA: University of California Press.
- Démuth, A. (2005)** Čo je to farba? Bratislava: Iris, 179 s.
- Dobšinský, P. (1972a)** Prostonárodné slovenské povesti I. Bratislava: Tatran
- Dobšinský, P. (1972b)** Prostonárodné slovenské povesti II. Bratislava: Tatran
- Galko, L. (1970)** Kytica slovenských ľudových piesní. Martin: Osveta, 210 s.
- Kožaríková, H. (2012)** Symbolika a význam farieb vo finančnej terminológii. // *Jazyk a kultúra*, 10, 2012 <[http://www.ff.unipo.sk/jak/10\\_2012](http://www.ff.unipo.sk/jak/10_2012)> (2023-10-05)
- Podlesnych, A. (2011)** Ruské idiomy. Русские фразеологизмы. Computer Press Brno. 384 s.
- PWN** *Słownik języka polskiego* PWN <<https://sjp.pwn.pl/>> (2023-10-05)
- SNK** Slovenský národný korpus. Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied. <<http://bonito.korpus.sk>> (2023-11-11)
- SSSJ, HSSJ, SSN** Slovníkový portál slovenského jazyka <<https://slovník.juls.savba.sk>> (2023-11-11)
- SSJČ** Slovník současného jazyka českého <<https://ssjc.ujc.cas.cz>> (2023-10-05)
- Spišiaková, M., Mocková, N. (2022)** Chromatizmy v slovensko-španielskom kontexte České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 82 s.
- Škultéty, J. (1979)** Kapitoly z chromatickej terminológie slovenčiny a románskych jazykov. Bratislava: Univerzita Komenského, 142 s.
- Zátarecký, A. P. (2005)** Slovenské príslovia, porekadlá, úslovia a hádanky. Bratislava: Tatran, 816 s.